

нические должности смелее выдвигать знающих дело, инициативных молодых работников, которые проявили себя на практической работе.

5. Партийному комитету, объединенному застройкому и хозяйственным руководителям осуществить меры по широкому развертыванию социалистического соревнования, улучшению условий труда, быта и отдыха строителей.

6. Киевскому обкому, Чернобыльскому райкому Компартии Украины усилить помощь партийному комитету стройки в проведении организаторской и политической работы в коллективе строителей, направляя ее на обеспечение ввода в эксплуатацию первого энергоблока в установленный срок.

ЦДАГО, ф. 1, оп. 10, спр. 2691.

¹ По документах простежується трансформація назви електростанції на початковому етапі від «Центрально-Української атомної районної електростанції» — через «Чернобыльська атомна районна електростанція» і «Державна районна електростанція» (ДРЕС) — до сучасної «ЧАЕС».

² «УралТЕП» — уральське відділення Всесоюзного державного ордена Леніна проектного інституту «Теплоэлектропроект» Міністерства енергетики і електрофікації СРСР.

³ Згідно з положенням п. 3 питання про відведення земельних ділянок під потреби ЧАЕС розглядалися облвиконкомом та обласним управлінням сільського господарства у 1970 та 1975 рр.

⁴ За датою візування заступника міністра П. Фалалеева.

⁵ Мається на увазі постанова ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР «Про вдосконалення планування капітального будівництва і про посилення економічного будівельного виробництва».

⁶ За датою візування заступника міністра П. Фалалеева.

⁷ Наказу в архіві не виявлено, але його зміст опосередковано простежується у поданому документі.

⁸ Наводиться фрагмент документа, що стосується саме ЧАЕС.

ОУН і УПА у другій світовій війні *

Док. № 14

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ КОМАНДУВАННЯ ПАРТИЗАНСЬКИХ ЗАГОНІВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ НАЧАЛЬНИКУ УШПР Т. СТРОКАЧУ ПРО ЗАВДАННЯ І ТАКТИКУ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Начальнику Українського штаба партизанського руху
комиссару госбезопасности тов. *Строкачу*

Не позднее мая 1943 г.

В дополнение к посланным ранее сведениям об украинских националистах представляю Вам новые материалы, поступившие за последние дни.

Украинские националисты-бандеровцы в последнее время начали более широко распространять свою литературу. В этой литературе они освещают задачи и тактику «Организации украинских националистов» (ОУН).

Бандеровцы заявляют:

1) Война на Востоке — это борьба немецкого и русского империализмов. Борьба в первую очередь за Украину. Положение украинского народа с приходом на Украину немцев ни в чем не изменилось.

В своїй листовці «В обличчі подвійного наступу» бандеровці пишуть: «Німці вірно продовжують більшовицьку нищівну політику, наслідуючи її не тільки в програмі, але й у засобах і методах». В брошюрі «За що нам боротися» вони пишуть: «Чи сьогоднішні голодні трудодні українського селянина і робітника не є такі самі, як ославлений московсько-більшевицький визиск з його стахановщиною, соцзмаганнями і другими засобами висотування жил у людини? Чи контингенти не заступили хлібопоставок, а новітні гром-госпичи¹ — не ті самі це невірничі колгоспи московських більшовиків? Чим різниться новітній ясир — ці ганебні людоловки мужчин, жінок і дітей для невірничої праці на заводах «прекрасної» Німеччини — від ославлених вивозів на Сибір, Туркестан, в концтабори Льодового океану?»

Исходя из этого, украинские националисты ставят следующие задачи: «...безкомпромисна боротьба з німецьким і російським імперіалізмом»; «...нову імперіалістичну війну перетворити на національно-політичні й соціальні революції поневолених народів за власну державність»; «...тільки Українська самостійна соборна держава забезпечить українському народові всі його права і свободу розвитку»; «...шлях до неї — національна революція всіх верств українського народу проти окупантів»; «...Українська держава дасть свободу, працю і хліб усім верствам українського народу. Вона забезпечить за українським селянином приватне користування землею, захистить всі права українського робітника, вона зробить його співвласником заводу. Забезпечить належне місце українській трудовій інтелігенції».

Бандеровці в своїх листовках видигають следующие лозунги: «Геть Москву і Берлін!», «Геть імперіалізм!», «Хай живе визвольна боротьба поневолених народів!», «Хай живе самостійна соборна Українська держава!».

2) Для осуществления поставленных задач украинские националисты наметили следующие мероприятия: «...створити й розбудувати на всіх українських землях всеукраїнську самостійницько-революційну організацію, якою є ОУН під проводом Степана Бандери»; «...гуртувати національно свідомий актив села і міста з усіх шарів українського народу, інтелігенції, селянства, робітництва, молоді й жіноцтва...»; «...створити сильний протиукраїнський фронт національної солідарності українського міста і села, робітників, селян і інтелігентів»; «...використовувати всі можливості, щоб творити і готувати українську військову силу».

3) О начале вооруженного выступления бандеровцы пишут следующее: «Війна триває. Можуть зайти різні великі зміни, революційні потрясіння на фронтах і всередині воюючих імперіалізмів. Тоді прийде час нашого великого рішення, нашого виступу».

4) Положение гитлеровской Германии украинские националисты оценивают следующим образом: «Для тяжелой промышленности не хватает сырья, а нейтральные страны не хотят уже давать сырье бесплатно. Положение с продовольствием «іще більш катастрофально». Разрешить продовольственный вопрос за счет Украины немцам не удалось. Посевная площадь на Украине с каждым годом уменьшается. Людские резервы Германии уже все мобилизованы. Попытки мобилизации людских резервов Европы и нейтральных стран «засуджені на невдачу». Из этого они делают заключение, что «Європа як твердиня по страті Африки не выдержит блокады...»

5) Украинские националисты в своей листовке «Информатор» сообщают, что «Україна ввійшла в орбіту міждержавних планів і актуальностей». В этой листовке они говорят, что в Англии сильно вырос интерес к Украине. Вопрос об Украине интересует и поляков. По этому поводу они пишут следующее: «Англійська пропаганда, обговорюючи раціоналізацію продуктів, ... вказує: ...німці розраховували, що зі заняттям України, як економічного шпихліра Європи, видушать для себе всі

ті економічні рації, про котрі вони мріяли, ...однаке цілі не досягнули... Слід додати, що спікер оперував поняттям «Україна як економічний шпихлір Європи». Притому не згадував ні словом про СРСР і якої-небудь співзалежності в тому напрямі України. Такого роду розказування про Україну і її економіку багатств щораз частіше можна почути у англійській пропаганді... Ця актуальність не має ясно окреслених офіційно-зовнішніх форм з огляду на СРСР як мілітарного противника райхові, але вже з дотеперішніх об'явів на ту тему стає ясно, що чим довше війна триває, проблема України набере сильнішої актуальності та важливості у рівноваженні світового порядку». «...З Англії про Україну заговорив польський спікер. Він зачитував слова Коха про те, що частина української еміграції розраховувала на те, що з успіхами німців в Україні повстане Українська держава. А зараз ця справа є ілюзією, бо німці в Україні бачать тільки свої цілі. Тепер українці, каже спікер, що співпрацювали з німцями й творили в Польщі диверсію, повинні отямитися та йти разом з поляками. Того роду польські авдиції мають за ціль українську проблему на міждержавному форумі представити як справу, зв'язану з проблемою Польщі».

6) Украинские националисты отвергают лозунг единства славянских народов, также отвергают и лозунг «новой Европы». По этому вопросу они пишут следующее: «Рішуче відкидає він також струхлявіле гасло всеслов'янства, яке тепер активно проголошують большевицькі банкроти, безсоромно прикриваючи свій загребущий імперіалізм. Цілком ясно є для нас також «Нова Європа» Гітлера. Україна в ній має бути колонією, де здобуватиметься робоча сила, хліб і набиратиметься колоніальне військо, щоб класти голови за чужі інтереси».

7) Борьбу украинских партизан бандеровцы оценивают следующим образом: «Сьогодні, коли слабне німецький окупант, коли зближається розвал німецьких армій на сході, знову на Україні підносять голову московські агенти. Москва знову готується окупувати Україну...». «Інструментом більшовицької політики в Україні в сучасну пору являється комуністична партія і диверсійні відділи... Завдання партії і т. зв. червоних партизан в Україні зводиться в першу чергу до боротьби з українською національною революцією... Комуністична партія в Україні організується, отже ж, не так для боротьби з німцями, як в першу чергу йде на боротьбу з визвольним рухом українського народу. ...Окрему роль в цій роботі грають т. зв. більшовицькі партизани. Диверсійна акція більшовиків в Україні — це власне провокаційна робота, розрахована на нищення українського населення німецькими руками. ...Факт спільної німецько-більшовицької протиукраїнської акції став дійсністю».

8) Украинские националисты в своих воззваниях обращаются к белоруссам, молдаванам, литовцам, латвийцам, эстонцам, полякам, к народам Кавказа и Средней Азии с призывом к «единности и координации дій» и заверяют их, что «українська нація як найбільша, могутніша на сході Європи заявляє і гарантує всім народам рівність і справедливість». Украинские националисты считают, что «...при тісній співпраці з поневоленими народами Європи створимо міцну силу, потрібну для того, щоб розірвати подвійний німецько-російський імперіалістичний обруч...».

9) Руководитель организации украинских националистов (ОУН) Степан Бандера арестован немцами и находится в тюрьме. Руководителем ОУН является его заместитель — Максим Рубан².

10) Имеются сведения агентурной разведки, что основные вооруженные силы бандеровцев находятся в Беловежской пуше, а часть сил находится в районе Львова, Ковеля и в Западной Украине. Вооружение бандеровцы получают будто бы с Англии. Бандеровцы пытаются привлечь на свою сторону румын и чехословаков.

По дополнительным сведениям, полученным от лиц, прибывших из Львова, бандеровцы подняли в Львове восстание и начали поголовное

уничтожение поляков. Немцы на подавление восстания бросили два батальона своих войск и до 5000 вооруженных поляков. В результате боя убито до 2000 поляков, 5000 националистов и около 800 немцев.

11) Группировка украинских националистов под руководством Тараса Бульбы, по данным агентурной разведки, продолжает вести переговоры с Кохом. Переговоры будто бы велись в последний раз в марте 1943 года.

Одна группировка бульбовцев находится в районе Домбровица—Сарны—Владимирец. Штаб расположен в с. Текливка. Бульбовцы занимают села Сильце, Модынь, Лутыньск, Берестя, Орвяница, Соломиевка, Мотиковичи, Ремчицы, Ченчевицы, Текливка, Рудня, Грани и др. села. Расположены они в селах небольшими группами. Например, в Орвянице находится группа в составе 22 человек, вооружены они 2 ручными пулеметами, винтовками и гранатами. В с. Соломиевка группа бульбовцев имеет 10 винтовок и ротный миномет. В с. Берестя бульбовцы собирают полотно, ремни, сумки и шьют для себя обмундирование.

Вторая группировка бульбовцев располагается по селам и хуторам от Сарн до Ракитно. Штаб находится в хуторе Закружье, что в 3 км юго-восточнее Томашгорода. Бульбовцами заняты села Томашгород и Клесив. Частично бульбовцы живут нелегально в Сарно, Ракитно, Домбровице. В Деражнянском районе группировка националистов насчитывает до 6000 человек, вооружены они пушками, пулеметами, автоматами, винтовками, а часть вооружена только клинками.

Бульбовцы выбрасывают лозунг: «Або добудемо самостійну Україну, або загинемо за неї». Среди бульбовцев распространены 10 заповедей. Заповеди эти следующие:

1. Добьемся Украинского государства или погибнем в борьбе за него.

2. Никому не позволяй опозорить честь своей нации.

3. Помни, что настали великие дни нашей борьбы.

4. Будь гордый тем, что ты есть наследником славы Владимирско-го тризуба.

5. Увидишь смерть великих рыцарей.

6. О деле не говори, с кем можно, а говори, с кем нужно.

7. Не опаздывай выполнить наисерьезнейший приказ, когда этого требует доброе дело.

8. Беспощадной борьбой уничтожай врагов твоей нации.

9. Ни просьбы, ни угрозы, ни пытки, ни смерть не заставят тебя выдать тайну.

10. Борись за расширение и мощь Украинской державы.

Бульбовцы нападают на польские села, мелкие немецкие группы и мелкие группы партизан.

В с. Гурля Людвипольского района бульбовцы связали 2 польские семьи, увели их в лес и зверски зарезали кинжалами.

В с. Гурна бульбовцы 6 мая обстреляли разведку партизанского отряда.

В хут. Берестовец 10 мая бульбовцы вырезали 11 поляков.

В с. Александровка 21 мая бульбовцы перебили часть польского населения и сожгли село.

Сожжены польские села и хутора: Карачук — 100 дворов, Катериновка — 150 дворов, Янцека — 100 дворов, Сохи — 80 дворов. Неупевшее бежать население уничтожено.

В с. Чудельчин 20 мая бульбовцы напали на немецкий гарнизон. Убито 30 немцев.

12) Немецкие оккупационные власти в последнее время начали распространять листовки, направленные против украинских националистов. В газетах помещаются о них статьи. В одной из листовок немцы пишут: «...Нацьковані елементи покинули своїх жінок і дітей та втекли в ліси»

до банд. Вони це зробили нібито для того, щоб піти битися з московськими й німецькими імперіалістами. А проте в своєму засліпленні недобачають, що вони є тільки оруддям жидівсько-більшовицької агітації.

Ті так звані національні провідники, які вас підбурюють і ведуть вас в огонь німецької зброї, це неправдиві провідники українського народу.

Хто порушує спокій і порядок, це — саботажник... Селяни й робітники, оголосіть боротьбу тим саботажникам! Не йдіть за кличами тих так званих національних провідників, які тільки себе і наш нарід ведуть до загибелі».

В статтє «Люди з лісу і національний український інтерес», помещенной в газете «Голос Волині» от 22 мая 1943 года, пишется: «...Ці отамани, які прибирають шумні опереткові псевдоніми, коли не зовсім свідомо, то втягнені в майстерну сітку жидівсько-більшевицьких провокацій, перебувають на службі ворогів України і, як це не дивно, в ім'я любові до рідного народу ведуть злочинну діяльність, звернену проти рідної країни, проти українського народу».

В посланні Поликарпа, митрополита украинской церкви, о националистах говорится следующее: «Коли б «націоналісти», спровоковані спритною большевицькою пропагандою, думали, що вони проти-большевиків, то було б це гіркою неправдою, бо ж всякий, хто дезорганізує життя в запіллі і утруднює боротьбу з большевиками, тим самим помагає большевикам і, отже, на їхньому боці».

В статтє «Фальшиві спекуляції», помещенной в газете «Голос Сарненщины» 9 мая 1943 года, пишется следующее: «Між нами ще є люди, що слухають нашептів хитрунів та легко піддаються впливам неlegalних летючок ОУН Бандери, Мельника та всіляких інших груп. Ці люди називають себе стопроцентними українськими націоналістами. Але вони не сміють так думати, бо частина з них волочилася по різних світових містах і не бачила України вже понад двадцять років».

Ми повинні одверто сказати, що ми до цього часу були нездібними втримати нашу власну державу... Всі були нашими ворогами. Ми мали тільки одного приятеля, а ним були німці...»

* * *

Для разоблачения контрреволюционной сути украинских националистов издано две листовки, которые распространяются среди украинского населения и забрасываются в отряды бандеровцев и бульбовцев. Агитаторы партизанских отрядов проводят среди населения беседы. В проведенных боевых операциях против украинских националистов уничтожено 233 националиста.

Командир партизан. отрядов
Житомирской области
генерал-майор (Сабуров)
(подпись)

Комиссар партизан. отрядов
Житомирской области
(подпись)

Начальник штаба партизан. отрядов
Житомирской области
подполковник (Бородачев)
(подпись)

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 23, спр. 530, арк. 8—13.

Док. № 15

Довідна записка командування об'єднаних партизанських загонів Рівненської

області секретарю ЦК КП(б)У М. Хрущову та начальнику УШПР Т. Строкачу про діяльність українських націоналістів на території Рівненської області

Секретарю ЦК КП(б)У тов. Хрущеву

Начальнику Украинского штаба партизанского движения тов. Строкачу

ДОКЛАДНАЯ ЗАПИСКА ОБ УКРАИНСКИХ НАЦИОНАЛИСТАХ НА ТЕРРИТОРИИ РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ

Объединение украинских националистов (ОУН) на территории Ровенской области существует примерно с 1926—1927 года, начав свое существование в бывшем Костопольском уезде Волынского воеводства.

С начала Отечественной войны националисты при активной поддержке немцев захватили все управление районов в свои руки и большинство вошло в управление областью. В первое время созданная немцами полиция исключительно состояла из националистов.

При отступлении частей Красной Армии на восток националисты устраивали засады на отдельные группы бойцов, уничтожали их и за их счет вооружались, особенно уничтожался командный состав. Националистами в большинстве уничтожались все выбрасываемые десанты Красной Армии на оккупированной немцами территории (район Сарны, район села Волчицы, район Здолбуново и др.).

До начала войны наиболее поражена националистами была южная часть Ровенской области, районы: Костополь, Дубно, Млинув, Острожск, Демидовка, Клесово и др., в данное время северная часть области от железной дороги Ковель — Сарны стала также организующим центром националистического движения.

Сейчас из северных районов области наиболее поражены националистами:

Домбровицкий район и особенно села Ровеница, Янули, Трипутни, Кривица, Литвица, Грани и другие, штаб районной организации ОУН находится в селе Грани, общая численность доходит до 250 вооруженных человек при четырех пулеметах. Районным руководителем ОУН является Жук Герасим. Имеется школа в селе Ровеница до 200 чел. по подготовке военных руководителей и там же — типография.

Владимирецкий район и особенно села Радожев, Воронки, Цепцевичи и другие, штаб районной организации ОУН находится в селе Воронки, общая численность доходит до 245 человек при двух пулеметах. Районным руководителем ОУН является Муха Андрей. Владимирецкую организацию ОУН создал Жук Герасим.

Высоцкий район и особенно села Золотое, Лютинск, Замороčenja, Рудня, Людунь и другие, штаб районной организации ОУН находится в районе Высоцка, общая численность доходит до 100 вооруженных человек, районным руководителем ОУН является Соловей Антон.

Морочапский район и особенно села Мульчиче, Островск, Кухче, Храпиш и другие, районным руководителем ОУН является Молчиц Максим (кличка «Люсик»), общая численность доходит до 52 вооруженных человек.

Более мелкие группы националистов находятся в Рафаловском и Ракитновском районах.

Наиболее сильное националистическое формирование так называемого объединения Тараса Бульбы насчитывает около 6000 чел. и полностью охватывает своим влиянием Костопольский, Ракитновский, Степаньский, Березковский районы. До конца апреля сего года штаб Т. Бульбы находился в лесу в районе местечка Городец, а в последнее

время обосновал штаб в районе Деражно, имея при себе вооруженный отряд до 1000 человек.

В селе Кричалъск находится школа военной подготовки до 500 человек.

Второе наиболее сильное националистическое формирование — так называемые «бандеровцы» — насчитывает в своем составе до 800 вооруженных человек, занимает районы Деражно—Цумань, штаб находится в селе Дюксинь.

В районе Дубно, Вербы, Костополь действует старая оуновская организация, созданная в 1934 году Рыбаком Григорием (кличка «Юрко Якир»), в настоящее время им руководимая и насчитывает в своем составе до 700 вооруженных человек.

В конце марта сего года из южных районов области в Высоцкий, Владимирецкий и Домбровицкий районы прибыл националистический отряд под командованием Булана Евтуха (кличка «Чекол») в составе 600 вооруженных человек.

Кроме того, на территории Ровенской области существует националистическая молодежная организация — так называемая «Січ», насчитывающая в своем составе до 3000 человек, эта организация входит к Т. Бульбе и руководится лично назначенными им людьми.

Националисты используют все легальные возможности для подготовки военных своих боевых кадров. Так, в гор. Луцке организована школа подготовки военных кадров низовых организаций до 600 человек молодежи 18—24 лет, слушатели одеты в старую польскую военную форму. Школа существует под видом подготовки сельскохозяйственных рабочих.

Подобные школы работают в селах Лаврово и Пличаново Волинской области по 100 человек.

Школа в селе Шпаново под Ровно до 200 человек, среди которых имелись и девушки, в начале апреля немцами разогнана, часть слушателей заключена в лагеря за антигерманскую деятельность.

Численный рост ОУН идет за счет неустойчивой части населения, в основном молодежи и бывшей украинской полиции, которая за последнее время с оружием уходит к националистам. Полиция Камня-Каширского, Любышева, Ковеля, Ровно, Дубно, Луцка в основном перешла к националистам.

Полиция Ковеля насильственным путем отняла у коменданта ключи от склада и забрала все находящееся там оружие.

При вовлечении молодежи в ОУН от нее скрывают истинное лицо ОУН, выдавая себя за украинских партизан для борьбы с немцами, за свободную Украину. В связи с такой постановкой вопроса молодежь весьма охотно идет в ОУН, но после ряда боев с партизанами часть молодежи откалывается от националистов. Так, арестованный нами участник ОУН Садовник Андрей Никифорович 1923 года рождения из м. Высоцк в своих показаниях от 8 мая сего года показывает:

«25 апреля сего года командиром оуновского отряда из села Речица Высоцкого района Савицким Николаем был вовлечен в ОУН, который при разговоре со мной сказал: «Не желаю ли я вступить в украинские партизаны для борьбы с немцами за свободную Украину?», я ответил согласием и с этого времени стал проживать с ними в лесу. В отряде было до 60 человек молодежи, вооруженных винтовками, одной ручной пулемет и финский автомат.

Только после боя с партизанами в районе хутора Боровая я понял, что попал не в партизаны, а в националисты и от них сразу же ушел...».

Подобных случаев встречается очень много. Таким образом, националисты для расширения своих рядов идут на обман населения, а особенно молодежи, маскируя свое лицо под украинских партизан.

Вооружены националисты в основном винтовками, есть автоматы, станковые и ручные пулеметы, но с крайне малым количеством пат-

ронов. Все участники ОУН вооружены неполностью, а для создания впечатления о мощной националистической силе очень многие вооружены макетами винтовок и станковыми пулеметами с трещетками.

Пополнение оружием идет за счет полиции и нападения на мелкие партизанские группы, на немцев нападают редко, в основном бьют поляков.

В основном деятельность националистов до последнего времени направлена на уничтожение польского населения, польских сел. В конце марта и начале апреля бульбовцы и входящая к ним молодежная организация «Січ» начали активные действия против партизан путем нападения на мелкие их группы, устройство засад в лесах, обстрелов при подходе к селам.

Районный центр Степань полностью в начале апреля разграблен бульбовцами, которые его занимают до сего времени гарнизоном в 300 человек.

Во время рейда партизанской группы в южные районы под командованием т. Санкова она вела бой с бульбовцами в селе Бутейки, в результате боя убито и ранено свыше 100 человек, взяты трофеи: один ручной пулемет и 17 винтовок.

В селе Грани группа бойцов партизанского отряда проводила хозяйственную операцию, националисты устроили засаду и обстреляли наших бойцов, которые вынуждены были принять бой, в результате которого убито 8 человек и ранено 15 националистов.

В селе Трипутни на партизан националисты устроили засаду, в перестрелке с ними убито 5 и ранено 3 националиста.

На хутор Берма (село Сваричевичи) напало 70 человек националистов, которые начали издеваться над мирным населением и семьями партизан. Высланный партизанский отряд им. Ворошилова уничтожил 14 националистов, забрал обоз, а остальных разогнал.

В районе Ракитно крупный партизанский отряд разведупра под командованием Медведова вынужден был принять бой с националистами. В результате боя уничтожено свыше 120 националистов.

60 вооруженных националистов из села Рачица Высоцкого района под руководством Савицкого Николая (кличка «Сосна») и Юха Ивана (кличка «Проводник») напали на хутор Бутьево, где, по их данным, должны быть партизаны, не обнаружив там последних, начали грабить и убивать мирное население.

Националисты уничтожают советский актив: так, 13 апреля сего года националистами была зверски убита депутат Ровенского областного Совета депутатов трудящихся Хомич Калина Аврамовна.

Националисты принимают все меры для проникновения в партизанские отряды с целью их разложения и убийства командования. Арестованный 25 апреля сего года участник ОУН Марчук Флор Лаврентьевич 1922 года рождения из села Новоселье Морочановского района на допросе показал:

«Имея местную связь с видным оуновцем, руководителем Ковенко Антоном, от которого я 18 апреля сего года в присутствии Сидорчука Ивана получил прямое задание на убийство командира объединения партизанских отрядов Ровенской области Федорова³. Для этой цели я должен был поступить в один из отрядов, входящих в объединение.

Я обещал Ковенко Антону это задание выполнить при первой возможности».

В селах райцентров Степань, Деражно, Рафаловка, Сарны, Высок, Владимирец, Клевань и других националисты проводят массовый террор в отношении польского населения и [польских] сел, причем необходимо отметить, что националисты не расстреливают поляков, а режут их ножами и рубят топорами независимо от возраста и пола. В селе Трипутни националисты зарубили 14 польских семей, затем затащили убитых в дом и сожгли.

Польское население на подводах с семьями, скотом группируется в лесах, ища защиты у партизан. Поляки, обращаясь за помощью к немецким властям и гарнизонам, поддержки не имеют, а последние весьма пассивно смотрели на действия националистов, и только за последнее время немцы стали защищать поляков от националистов.

В селах Березно, Чайково, Сохи Владимирецкого и Высоцкого районов националисты полностью вырезали население и сожгли свыше 2000 домов.

В деревне Поросля уничтожена 21 польская семья. За последнее время поляки совместно с немцами стали оказывать вооруженное сопротивление националистам.

Поляки

В связи с огромным террором националистов польское население начало организовываться и оказывать организованный отпор националистам. Немцы начали помогать полякам оружием, создавая одновременно польскую полицию взамен ушедшей к националистам украинской полиции.

В г. Кольки полиция в данное время состоит исключительно из поляков.

В южных районах области — Дубно, Сарны, Млинув, Клевань и других немцы вооружают поляков винтовками и пулеметами для борьбы против партизан и националистов, однако случаев выступления поляков против партизан еще не замечено.

В таком населенном пункте, как Гута Степанская, поляки имеют до 100 винтовок и 9 пулеметов.

Население польских сел в связи с отсутствием оружия создает группы самообороны, на вооружении которых находятся топоры, вилы, косы, пики и т. д.

Некоторыми комитетами самообороны руководят ксендзы и учителя, как, например, в м. Владимирец, селе Стаховка.

Поляки совместно с немцами участвуют в операциях против националистов: так, ими полностью сожжены села Трипутни и частично Грани как наиболее националистические.

11 мая сего года поляки совместно с немцами окружили националистическое село Цепцевичи Владимирецкого района, разбили националистов и забрали украинскую молодежь для отправки в Германию.

Необходимо отметить, что в данное время польские семьи добровольно изъявляют желание ехать на работу в Германию; сейчас в местечке Владимирец съехались 70 семей и ожидают отправки в Германию.

В конце апреля немцы из Сарн направили эшелон польских семей, изъявивших добровольное желание поехать на работу в Германию.

Среди польского населения чувствуется скрытая недоверчивость к партизанам, имеются случаи ухода поляков из партизанских отрядов. Так, после того как были прерваны дипломатические отношения с правительством Сикорского, из трех партизанских отрядов объединения ушло 7 человек с оружием.

Начальник оперштаба
генерал-майор

(Бегма)

Командир объединенных
п/о Ровенской области
(Федоров)

Комиссар объединенных
п/о Ровенской области (Кизя)

Начальник оперчасти объединения
п/о Ровенской области (Тимофеев)

23 мая 1943 г.

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 22, спр. 75, арк. 37—43.

Док. № 16

**ЛИСТІВКА ГОЛОВНОЇ КОМАНДИ УПА «АРМЯНЕ І ДРУГІЕ
НАРОДИ КАВКАЗА!»**

АРМЯНЕ І ДРУГІЕ НАРОДИ КАВКАЗА!

Подайтеся на боротьбу з Вашими порабителами — імперіалістами Берліна і Москви! Криводісні імперіалісти ослаблені взаємною боротьбою, стоять у свого гроба! Для повного їх провала потрібен ще тільки один удар со сторони революційних мас! Цей удар буде їм нанесен порабителами народами Європи і Азії.

Сьогодні всі народи стоять перед задачею перестройки світа на національних початках. В основу його буде покладено існування самостійних національних держав народів Європи і Азії.

Імперіалізм буде знищений! Народи Кавказу! В поточний момент Ви повинні підняти прапор боротьби за самостійні держави. Здійснити цю мету можна, тільки ведучи боротьбу проти імперіалістів Берліна і Москви. Боротьба повинна проходити по всій території, захопленої імперіалістами. Тому кожен повинен вести боротьбу там, де він знаходиться, і в угоду з тим народом, середі якого проживає.

Українці вже ведуть боротьбу з імперіалістами. На території України діє Українська Повстанча Армія. Вона веде боротьбу під лозунгом: «Свобода народів, свобода людині!», «За самостійні національні держави народів Європи і Азії!»

Народи Кавказу! Входить в зв'яз з УПА!

Організуйте свої національні партизанські відділи в угоду з УПА. Об'єднаними силами підніме революцію проти імперіалістических хищників!

За самостійні держави кавказських народів! За самостійну Україну!

За самостійні держави порабителаних народів!

1943 г.

Головна команда
Української Повстанчої Армії

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 70, спр. 237, арк. 7.

Док № 17

**ЛИСТІВКА ГОЛОВНОЇ КОМАНДИ УПА «КУБАНЦІ,
ПОТОМКИ ЗАПОРІЗЬКИХ КОЗАКІВ»**

КУБАНЦІ, ПОТОМКИ ЗАПОРІЗЬКИХ КОЗАКІВ!

В цілій Україні розгоряється революційна боротьба проти імперіалістических наїзників — Берліна й Москви. Увесь великий український народ від Тиси аж по Кавказ встає до визвольної боротьби за самостійну соборну Українську державу. Вас, синів української Кубані, загнала імперіалістична війна в жорстоке німецьке рабство. Поганець знущається над вами, ображає вашу українську козацьку честь, заставляє до каторжної праці, а то й вимагає нараз стати до братовбивчої боротьби з українськими повстанцями. Були такі випадки, коли кати намагалися насилати козацькі відділи до паління сіл і стріляння населення. Гідна постава козаків відібрала їм охоту повторити такі спроби. Однак і далі, хоч в менших розмірах, ворог хоче використовувати вас проти нас — ваших братів. Нараз уживає до поліційної служби, нараз посилає до боротьби з відділами Української Повстанчої Армії.

БРАТТЯ КОЗАКИ!

Не піднімайте зброї до братовбивчої війни. Оберніть її проти ваших гнобителів — гітлерівських та московських імперіалістів. Переходьте зі зброєю в руках в ряди Української Повстанчої Армії.

Українська Повстанча Армія бореться за самостійну соборну Українську державу, за свободу народів і свободу людини, за самостійні національні держави поневолених імперіалістами народів. Включіть себе в священну боротьбу за батьківщину, за право людини до чесного, гідного життя. Вас кличе ваш народ, кличуть до боротьби ваші батьки й матері, брати й сестри, пригноблені кривавим імперіалізмом. Вислухайте їх просьби, помстіть їх терпіння!

Помстіть попалені й поруйновані ваші станиці, постріляні родини.

Цілим великим нашим народом вставаймо до знищення кровавого марева над Україною.

Вставаймо до будови вільного життя у вільній нашій державі.

Вставаймо до боротьби за самостійну соборну Українську державу.

Хай живе самостійна соборна Українська держава!

Хай живе свобода народам — свобода людині!

Хай живе революція поневолених народів!

Геть з імперіалістами!

**СЛАВА УКРАЇНІ!
ГЕРОЯМ СЛАВА!**

Постій. Липень 1943 р.

Головна команда
Української Повстанчої Армії

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 70, спр. 237, арк. 8.

Док № 18

МАТЕРІАЛИ ДРУКОВАНОГО ОРГАНУ ПОЛІТИЧНОГО ВІДДІЛУ УПА ГАЗЕТИ «ДО ЗБРОЇ»

Липень 1943 р.

ЗА ЩО БОРЕТЬСЯ УПА

Політична боротьба українського народу за Українську державу увійшла в нову фазу. На це склалися ріст внутрішньої сили українського народу і зовнішня політична обстановка. Виявом цієї організованої боротьби є Українська Повстанча Армія (УПА).

УПА, обороняючи український народ перед терором окупантів, творить збройну силу, яка закріпить здобутки української національної революції та, перетворившись в українську народну армію, стане на захист УССД⁴ перед зовнішніми ворогами.

УПА — це збройна сила українського народу; боротися в рядах УПА — це почесний обов'язок кожного громадянина України.

УПА бореться:

За самостійну соборну Українську державу на українській землі.

За новий справедливий лад і порядок в Україні без панів, поміщиків, капіталістів та большевицьких комісарів.

За новий справедливий міжнародний лад і порядок в світі, побудований на пошануванні прав кожного народу та його незалежний всесторонній розвиток у власних державних формах.

Проти німецького та московського імперіалістичних наїзників, що змагають до поневолення та знищення українського народу.

Проти імперіалізмів як джерела воєн і поневолення народів.

Большевицьких парашутистів УПА вважає за передовий загін московських імперіалістів і поборює їх нарівні з німецькими грабунковими бандами.

Українська Повстанча Армія

ДО ЗБРОЇ!

Такий клич наших днів і такий сенс їх. Якщо здійснимо його, перемога буде за нами. З предка-віку ми були воїнами, в огні запеклих змагань народилась Українська держава, в огні росла, виросла й упала, в тому ж огні їй і воскреснути. Тільки в ньому спаде з нас і спалахне безслідно бурлацьке лахміття й торби, тільки в ньому народимося знову як володарі й будівничі.

Ми ніколи не забували, що основна барва життя — барва крові, й не на вітер говорили ми від перших днів про зброю та боротьбу. Не шукали й сьогодні не шукаємо спасіння десь поза нами: ні на небі, ні на землі. Знаємо, що воно в нас самих, у наших руках, у зброї, що ті руки держать, у нашій волі, що рукам тим наказує. Визнаємо силу, боремось силою і за силу. Не спостерігаємо подій, а творимо їх. Роби-мо це з допомогою різних засобів. Сьогодні ж немає і не може бути для цього іншого й кращого засобу, як збройна сила. Ми свідомі того, що не спасе нас великодушність імперіалістів, бо в гієн і шакалів її ніколи не було й не буде, але знаємо дуже добре й те, що не визволить нас сама ідея, хай вона свята — найсвятіша, якщо не дамо їй тіла та крові життя. А тілом і кров'ю її мусить стати сьогодні тіло та кров кожного здорового й чесного українця — українське військо.

Крок націй, що є або хочуть стати державними, — це маршовий крок військових колон, а не дитяче дріботіння чи безумний льот стрім-голов дикої отари. Тільки з цього залізного ритму народжувались держави. Тільки з нього народиться Українська держава.

Яке ж військо — така й нація. Військо — найдосконаліше дзеркало нації. У ньому вона оглядає себе, могутня або немічна, дозріла до державного чину або недозріла. Усі чесноти її сяють у ньому, усі хиби за-тьмарюють його.

Ми вибрали шлях збройної боротьби і з нього не зійдемо. Бо шум-лять над нами і кличуть до зброї нас невидимо переможні стяги з-під Жовтих Вод і Конотопа, бо попіл спалених немовлят тисне нам у грудях і не дає дихати, бо кров постріляних і порубаних кличе нас до помсти.

Нашадки не закинуть нам, що Українську державу ми будували тільки в мріях і на папері.

Не обманути нас сьогодні забріханим і облесливим імперіалістич-ним агентам. Не послухають українські маси їхніх «щирих та друж-ніх» порад, що настане час творити національну армію, що місце чес-ного борця — під інтернаціональним стягом. Під ноги берем такі стяги! Досить випили «з московської чаші московської отрути» наші діди й прадіди, досить згнуло та ще й сьогодні гине наших братів по обох боках фронту чи в полоні. Місце чесного та здорового українця тільки під національним українським стягом в лавах українського війська! Українська кров литиметься тільки в ім'я Української держави, і ні одна її крапля не впаде для інтересів Берліна чи Москви!

Імперіалістичні хижачки знають, що незабаром доведеться притупи-тись їхнім кігтям, і тому так лютують. Наче смертельна примара стоїть перед їхніми залитими жиром очима загроза українського війська. Вони свідомі того, що воно буде повне молодечої віри й завзяття, що вміти-ме до краю ненавидіти, до краю змагатись, і тому з такою тривогою оглядаються на свої «переможні» армії, знеможені та зневірені, готові швидше до втечі, як до бою. Чи переможуть вони і цей раз? Ворог запитує себе і боїться відповісти. Українське військо дасть йому цю

відповідь. Творімо ж його! Як найкращого оборонця, захисника українського народу в ці трагічні дні, що їх він переживає, як самотньо правильний засіб для досягнення державного ідеалу, як тіло і кров для ідеї, як найдосконаліше дзеркало нації, як джерело героїчних чеснот нового українця, як майбутнє і силу Української держави.

У НАСТУПІ

Рання весна 1943 року буде записана в історії України незатертими буквами, бо тієї весни український народ вступив на новий шлях боротьби з наїзниками. Тієї весни скрита революційну боротьбу перемінив він на збройну, ідею перевів у чин. Тієї ж весни створилась Українська Повстанча Армія, що є виразником найвищих змагань нації, її силою, захистом та оборонцем. УПА приступила зразу до діла. Формуючись і зростаючи з дня на день, з години на годину, УПА своїми діями охоплює вже сьогодні більшу частину українських земель. Скрізь по наших землях творяться поодинокі фронти боротьби з наїзником. Головні вороги — це большевицькі партизани та німці. Третій противник — це польські банди, що являються представниками польського імперіалізму на українських землях, або, що найчастіше буває, служать одночасно і німцям, і большевикам.

ЧЕРВОНА САРАНЧА НАМАГАЄТЬСЯ ЗАЛИТИ УКРАЇНУ

Ненажерливі московські імперіалісти, що з давніх давен привикли вважати Україну невичерпальним джерелом хліба і різних багатств, за всяку ціну намагаються задержати її при собі. Тому, незважаючи на те, що фронт з німцями не виглядає надто блискуче, створили вони на північних українських землях свою партизанку, що є другим фронтом протиімпецьким і протиукраїнським. Червоні партизани зблизька — це банди грабіжників і бездомних світових бурлак. Цілу ту збиранину очолюють большевицькі старшини, що їх разом зі зброєю скидають червоні з літаків.

З большевицькою партизанкою, що має свої осередки головню по польських колоніях, головню в Пінщині (р-н Морочю), подекуди в Сарненщині, Костопільщині, Ковельщині й Берестейщині, УПА вповні витримує фронт. Недавно ще большевики тісно співпрацювали з ляхами, а останні два місяці внаслідок непорозумінь між СРСР і польським «урядом» відносини між цими двома співниками загострились. Були випадки, що большевики били поляків, як це було в с. Заморочене 27.IV. ц. р., в Чайкові 3.V. під час польської маніфестації з нагоди «3-го мая». Большевицькі партизани не проявляють тепер великої активності. Бувають серед них частини, дуже зле забезпечені в зброю та харчі, до того ж весною здештакував їх тиф. Уникають боїв з УПА. І, щоби підлабузнитись до нас, нерідко використовують національні кличі, а деколи демонстративно усувають зі своїх рядів жидів і поляків. Їхні частини подають себе за «оборонців народу», гнобленого німцями, але ці «оборонці» одночасно грабують населення ще краще, як самі німці (с. Жильжа, Берестовець, Корчин, Глазова в Костопільщині), і так само, як вони, палять і мордують українське населення (с. Губків Костопільщина).

БЕЗПОЩАДНО Б'ЄМО МОСКОВСЬКИХ ІМПЕРІАЛІСТІВ

Безумовно, УПА ні на хвилину не забуває, що московський імперіаліст, чи то він виступає в ролі кровожадного енкаведиста, чи буцімто дружнього червоного партизана, є й буде завжди непримиренним во-

рогом усіх поневолених народів, в тому числі й нашим. І УПА б'є його при кожній нагоді.

І так в Людвипільщині (Постопільська округа) розбито 5. V. ц. р. дві банди большевицько-польських партизан (одну з них очолював якийсь Володя Попов). Здобуто хуру награбованого майна, коні та зброю. На другій банді здобуто 5 коней з сідлами, вбито 15 партизан, власних втрат жодних. 6.V. на переправі в Білчаках розігнано польську банду.

Одночасно справедлива рука УПА карає всіх прислужників імперіалістів. 9.V. знищено центр большевицької розвідки в Плотичному (Костопільщина). Половлено й повбивано всіх большевицьких агентів. Такого самого кінця діждались агентурні большевицькі гнізда в Сарненщині, що містились у польських колоніях. Така сама доля чекає всіх поляків на українських землях, що служать большевицькому, німецькому чи польському імперіалізмам. Будувати Польщу хай їдуть на польські корінні землі, бо тут зможуть тільки приспішити свою ганебну смерть.

НІМЕЦЬКА ОРДА ПАЛИТЬ СЕЛА Й МОРДУЄ ЛЮДЕЙ

Другий наїзник — німці, що вже два роки грабують і нищать Україну, своїм поступуванням в Україні записалися навіки в історії світу як нові варвари й рафіновані садисти, що рівних їм історія не знає. Своїми дикими грабунками кожної найдрібнішої речі з майна українського селянина, паленням і зрівнюванням з землею цілих осель і звірським мордуванням безборонного населення приносять вони вічну ганьбу землі, що на ній зросли, та тій культурі, на якій виховались. Іхню «вищу» культуру оглядає українське село кожного дня й належно її оцінює. Якже ж виглядає «опіка та співпраця» німців з українським народом? У терени, опановані нашим повстанським рухом, стараються німці насадити свої відділи, зложені з жандармерії, чужонаціональних силою завербованих військових формацій та паразитів суспільства різних національностей, в першу чергу поляків. Головне завдання, поставлене німцями цим відділам, — це терором приневолити населення до послуху й покаяння та опанувати терен під господарчим оглядом. Методи розправ із українським населенням, вказані їм німцями, жахливі: масовий грабунок майна, палення сіл, мордування неповинного населення, включно зі старцями й немовлятами. Новітні німецькі варвари двома способами «втихомирюють» українське населення, а саме: налітає на село кілька (від 2 [до] 6) літаків перед сходом сонця, коли ще люди сплять, й скидає протягом 2—3-х годин 60—80 бомб, що сильно нищать забудування. Крім бомб, стріляють ще літуни з кулеметів по людях, що тікають із села, а запальними кулями запалюють будинки. Другий спосіб — це дикунські наїзди німецької жандармерії разом з польськими бандитами, одягненими в німецькі мундири, на спокійні села й ганебне мордування всіх, кого попало, палення дощенту сіл, очевидячки, пограбувавши з них усе майно, що його покинули мешканці. Під час таких наїздів паде багато жертв, бо дикуни Західної Європи не милують навіть такого наївного дядька, що вгощає їх хлібом і молоком (Карпо Овдійчук, с. Дюксин, Костопільщина, 5.VI. ц. р.). Населення поголовно тікає з сіл і ховається, де хто може. Селяни організують самооборону й дуже часто відбивають ці дикі наїзди.

КРОВ ЗА КРОВ

УПА, зі свого боку, ліквідує цілі німецькі відділи, що їдуть грабувати або з награбованим майном вертаються до своїх осередків. Дня 21.V. в Сарненщині група УПА з засідки знищила цілковито відділ німців в числі 26 людей. Здобуто 2 кулемети, 6 маш. пістолів, 18 крісів і 7 пістолів.

Того ж дня на Рівненщині, між Радохівкою і Старожуковом, відділ УПА зробив засідку на німецько-польську поліцію, що приїхала палити села. Вбито 27 поляків і німців, 10 — ранено. Здобуто хуру з кіньми та один кулемет.

Під час дій УПА в старожуківських лісах під кінець травня дійшло до завзятого бою з німцями й СД (в числі 200 людей), які їздили в околичні села на грабунки. Який гарячий був бій, можна судити з такого моменту: раненого повстанця окружили німці, а він останками сил кинув між них гранату, вбиваючи кількох на місці. Молодого героя німці доби́ли. Тут же впало 6 німців, кількість ранених невідома.

5.VI. на 70 німців зробила наскок наша боївка в с. Дюксин. Убито 12 німців, ранені були теж (невідомо скільки).

Між Берестовцем і колонією Уцекай (Костопільщина) наскочив відділ УПА 12.VI на дві чоти німців і польської поліції, що верталися у Костопіль. Знищено 2 авто, убито 7 німців, 15 поляків і 5 німців ранено.

Подібними, як на Поліссі, способами наводять німці «новоевропейський лад і порядок» і на Волині й подібно ж палять і мордують населення дикими наїздами та нальотами. УПА ні на хвилину не лишається їхнім довжником. Наїзд німоти на с. Підбереззя (Горохівщина) 15.IV місцева боївка відбила. Коли надвечір прибула німцям допомога (150 людей), зав'язався бій, у якому впало 15 німців, а 6 — ранено. Здобуто 2 кулемети, кілька крісів, з нашого боку втрат жодних. Німці все ж таки на другий день запалили з літака 4 села в околиці; жертв в людях не було.

Дня 17.IV. в містечко Локачі (Горохівщина) прийшли в білий день наші повстанці й окружили будинок районної управи. Німці, що були там, стали втікати, частину їх вбито. Повстанці здобули 2 авто й захопили в полон одного німця.

На Володимирщині спалено майже всі держгоспи, що були пристановищем поляків і німецьких агентів. 21.IV. повстанці здобули збіжевий магазин в Туриничах (Володимирщина), де перейшло під час цієї акції на нашу сторону 14 озброєних українців зі сходу, що сторожили цей магазин.

У тій же окрузі дня 22.IV. наскочив відділ УПА на німців біля фільварку Галинівка, щоб відбити зловленого зв'язкового. У бою впало 19 німців.

28.IV. група повстанців зустрілася в с. Мочулки (Турійський р-н, Володимирщина) з німцями (40 підвід). І одні, і другі їхали на тартак по дошки. Дійшло до бою біля могилки у Мочулках. Вислід: 12 німців убитих, невідома кількість ранених, решта — втекла. Підмогу німцям, що надійшла в с. Затурець, зустріла така сама доля. По нашому боці жертв не було.

У Крем'янецьчині частини УПА особливо даються взнаки німецьким займам. Один бій біля с. Стіжка 9.V. говорить, як не можна краще, про нездарність і безрадність німців при зустрічі з УПА, незважаючи на перевагу модерної німецької зброї. Спаливши село, верталися німці з пограбованим майном на двох авто і танкетці. Повстанці зробили засідку. Зчинився бій. З Крем'янця приїхала заалармована німцями допомога. Вислід бою був для німців більше як сумний. Спалено 8 машин, убито біля 60-ти німців, 30 — ранено.

І так скрізь, де діє УПА. Гинуть німецькі й большевицькі зайти з українських рук від старої відкопаної чи здобутої їхньої власної кулі. Гинуть їхні прислужники — поляки. Це ще тільки початок. Це тільки піднімається народ, а що буде зі всіма зайдами, як розгориться повстанням ціла Україна? Бо досить вже мук і знущань, досить неволі й чужого панування. Україна хоче жити самостійним життям, український народ хоче волі й у здобуванні цієї волі не стане він, доки не осягне її, доки останнього займанця не проковтне український чернозем.

Док. № 19

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ КОМАНДИРА УПА К. САВУРА
ПРО РОЗПОДІЛ ЗЕМЕЛЬ**

**ЗАРЯДЖЕННЯ⁵ В ЗЕМЕЛЬНІЙ СПРАВІ ГОЛОВНОЇ КОМАНДИ
УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНЧОЇ АРМІЇ ЯК НАЙВИЩОЇ
І ОДИНОКО СУВЕРЕННОЇ ВЛАДИ НА ЗВІЛЬНЕНИХ ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ**

1. Всі землі з їх водами, наземними і підземними багатствами України становлять добро українського народу.

2. На всіх землях України, звільнених Українською Повстанчою Армією від московських большевиків і німців:

а) Касується засадничо колгоспну систему, запроваджену большевиками, і впроваджується приватна селянська власність.

б) Всі землі бувших землевласників (фільварки) і землі б. польських колоністів переходять на власність українських селян.

3. Розподілу колгоспів і радгоспів, фільварків, господарств б. польських колоністів на приватну власність між одноосібні безземельні й малоземельні господарства dokonують місцеві громадські управи, затверджені УПА, і земельні комісії, вибрані громадськими зборами.

4. Нормою наділу для одноосібних приватних господарств має бути така кількість землі, яка, з одної сторони, давала б змогу провадити вповні самовистарчальне господарство, а з другої сторони, яка може бути оброблена власною працею даної сім'ї.

5. Якщо більшість колгоспу не бажає собі розподілу колгоспу на приватні одноосібні господарства, то колгоспникам залишається даліше колгоспна господарка на артільних засадах. Такий колгосп є виключною власністю членів даного колгоспу.

6. Машинно-тракторні станції (МТС) становлять спільне добро даного району, який обслуговують на артільних засадах.

7. Приватні землі селян української і інших національностей, які загинули під час воєнних дій або були замордовані большевиками, німцями чи поляками, віддаються в посідання їх рідні до 4-го покоління, а якщо такої немає,— найбіднішим селянам даної місцевості.

8. Земля, як найбільше добро українського народу, не сміє лежати облогодом, а має бути вся оброблена і засіяна. Про це подбають громадські управи, які за свою діяльність відповідають перед УПА.

9. Всі ліси й води становлять спільну власність українського народу. Користування лісами й водами встановлює громадська управа. Господарку лісів веде дирекція лісів, назначена УПА.

10. Це зарядження входить в силу з днем його видання.

Слава Україні!

Постій, 15.8.43 р.

Командир Української Повстанчої Армії *Клим Савур*

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 70, спр. 237, арк. 33.

Док. № 20

ЛИСТІВКА ОУН «СЕЛЯНИ!»

**ЗА САМОСТІЙНУ СОБОРНУ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ!
ВОЛЯ НАРОДАМ І ЛЮДИНІ!**

Селяни!

На вашому полі вистиг багатий врожай. Ви його сіяли, доглядали, тяжкою працею й потом його виростили, але тепер зо страхом дивитесь на своє майбутнє, думаєте над тим, як перезимувати, як врятувати

себе від голодової смерті. Ви знаєте, що плоди вашої праці захочуть вам відібрати до зернини, ви знаєте, що про вас і ваших дітей ніхто не турбується. Ви знаєте сьогоднішнє правило нашого ворога: «Хай виздихають всі, аби ми були ситі». На досвіді минулих років ви переконалися, що ніколи ніхто не запитав вас: «Чи ви хочете їсти?», ніколи ніхто не сказав вам: «Коли ви голодні, то нате!» Навпаки, вас завжди запитували: «Чи ви ще маєте хліб?», вам завжди казали: «Віддайте».

Ось і тепер, збираючи такий врожай, який забезпечив би вас від голоду на цілих п'ять років вперед, тепер, коли ви ходите по коліна в золотому зерні, ви думаете свою тяжку думу: «Як жити? Де правди шукати? Де шукати рятунку? Як не вмерти з голоду сьогодні?» Бо ви знаєте, що тим, що вкрадеш, не проживеш, знаєте, що навіть коли вам і вдасться накрасти потрібну кількість свого ж таки законно заробленого хліба, то вас видадуть голодні сусіди, яким накрасти не пощастило, які казатимуть: «Ми всі однакові, ми — всі сини одного народу, якому якщо вмирати, так разом». Ви знаєте, що вас видадуть німецькі запродавці, знаєте, що так чи інакше у вас хліб все одно відберуть німецькі злодюги.

СЕЛЯНИ! Ми вам скажемо, як жити, де шукати правди, рятунку і як не вмерти з голоду сьогодні. Ми покажемо вам, як взяти собі свій хліб; брати його будете самі, бо ж самі будете його їсти. Ми — ваші сини, так само голодні й биті, як ви, не беремося вас ані «визволяти», ані мордувати. Визволятися мусимо самі, бо нас ніхто не визволить, годувати себе мусимо також самі, бо нас ніхто не нагодує. Ми перші підемо на бій, але ви мусите піти за нами. Бо тільки тоді, коли будете вільні ви, будемо вільні й ми, у нас усіх одна доля, одне горе, одне щастя і одна радість.

ЯК ЖИТИ. Жили з панами, поміщиками — з нас дерли шкуру пани й поміщики. Вигнали панів, на шию вмостилися сталінсько-большевицькі паразити, що ціною нашого хліба, нашого життя хотіли дерти шкуру з усього світу, хотіли панувати над світом. Ще й тепер вони, зіпхнуті з нашої шкіри новими німецькими катанами, рвуться назад, на старе тепленьке місце. І коли б вони, зголоднілі, обдерті, в двадцять раз гірші як були, вернулися б назад, — нам би не було життя. І сьогодні ми також мучимося, а не живемо, бо п'ють нашу кров німецько-гітлерівські кровопивці. І з ними нам нема й не буде життя.

Отже, зможемо жити лише тоді, коли не буде ані панів у поміщиків, ані сталінсько-большевицьких паразитів, ані німецько-гітлерівських кровопивців, ані ще якихось дармоїдів. Зможемо жити лише в дружній, братерській, рівноправній сім'ї трудівників, «в сім'ї вольній, новій».

ДЕ ШУКАТИ ПРАВДИ. Бачили правду панську, бачили правду сталінсько-большевицьку, бачили правду німецьку. Але знаємо — ці «правди» не для нас. Цими «правдами» замилюють нам очі, щоб легше було нас обирати. Тому досить з нас чужих правд, наслухалися вже ми їх. Свою правду будемо шукати не по чужих землях і чужих, ворожих нам людях, а у себе дома. Але наше «дома» у нас відібрали насильно, порobili з нас у своїй хаті батраків, а не хазяїв. Це — несправедливість. Тому мусимо насильно свою хату у ворога відібрати, вигнати його з неї, і буде справедливість. Коли ж будемо повними господарями у своїй хаті, тобто, коли на нашій, українській землі буде наша, українська влада, отоді настане, нарешті, справжня правда. «В своїй хаті своя правда і сила, і воля».

ДЕ ШУКАТИ РЯТУНКУ. Протягом двадцяти чотирьох років нас учили: «Не ждїть рятунку ні від кого». Здається, вже досить науки, декому її ще мало, того довчать сьогоднішні наші «рятівники-визволителі». Отже, ми змушені рятуватися самі, бо хочемо жити. Тому наш єдиний рятунок — це всенародне повстання, національна революція. Наш єдиний справжній рятівник — це наша власна українська влада,

в якій і солдатами є ми, українські селяни й робітники. Наш великий сорокап'ятимільйоновий народ — ось наша сила, наше неугасиме бажання перемогти віковичних наших ворогів, ось наша непереможна зброя. Коли чотирьохмільйоновий фінський народ зумів відстояти своє життя, свою правду, свою волю в смертельному бою з двадцятимільйонною, до зубів озброєною армією, то ми, нічим не гірші від фіннів, коли справді хочемо волі і правди, зуміємо відбиватися від усіх ворогів. Тому вже сьогодні кожен українець і кожен неукраїнець, який хоче жити в нашій землі як вільний, рівноправний громадянин, мусить вважати себе солдатом української національної революції. Бо лише вона, національна революція, забезпечить нам таке життя, якого ми, робітники й селяни, хочемо, лише в ній ми добудемо Українську самостійну соборну державу. В українській національній революції, в Українській самостійній соборній державі — наш рятунок.

ЯК НЕ ВМЕРТИ З ГОЛОДУ СЬОГОДНІ. Знаємо, що коли весь народ наш вмирає з голоду, то з голоду вмиремо і ми, члени цього народу. Але знаємо також, що коли весь народ наш ситий, то ситим буде кожен із нас, окремо взятий. Даремно хтось думає, що він виживе, коли всі будуть гинути. Кожен українець мусить твердо пам'ятати, що сьогодні, як ніколи, спільна доля єднає нас усіх в одну нерозлучну сім'ю. Перед нами всіма — один ворог, один і той же кат. Німці сидять однаково на всіх наших шнях, хоч душать не всіх однаково, розуміючи, що відразу всіх не задусять. Вони розуміють, що коли всіх душитимуть, то тоді в такого народу хліба і силою не візьмеш, в такого народу ніколи не всидиш на в'язях, ніколи не натягнеш йому ярмо неволі. Тому вони зо всіх сил стараються нас роз'єднати, нацькувати один на одного, так само, як це робили большевики, так само, як роблять це всі партизани, всі вороги й визискувачі трудящого народу. Німці зараз навербували багато продажних шкур, всяких старост, поліцаїв, сексотів, але не тому, що вони їх ніжно люблять, а тому, що вони їм потрібні, як душители нашого народу. А коли ці яничари виконають своє чорне криваве діло, настане і їх черга, тоді згинуть і вони, братовбивці, бо наш ворог ненавидить всіх нас однаково, бо любить тільки себе.

Тому, щоб не вмерти з голоду сьогодні, треба насамперед об'єднатися всім, стати братами. Один за всіх, всі за одного. Для здійснення цієї мети мало слів. Для досягнення цієї мети треба вже зараз, негайно, бо час не жде, нещадно повиривати німецькі вуха і язика, повиколувати зрадницькі очі, треба з корінням винищити всіх німецьких собак, будь вони двадцять раз українцями. Коли на 200 чоловік є одна гадина, то нежве двісті не зуміють стерти її з лица землі. Не тільки зуміють, але й мусять, бо як не вб'ють її, тоді вона перекусає і відправить на той світ усіх двісті. **ЗА ЗРАДУ НАРОДУ — СМЕРТЬ!** Це раз!

По-друге, щоб не вмерти з голоду сьогодні, треба діяти організовано. Це значить, що брати законно належний нам хліб будемо одночасно по всій Україні. Це значить, що братимемо наш хліб гуртом, всі, як один. Тому в кожному селі люди, винищивши гавкунів, мусять зговоритися і діяти одностайно, організовано. Для цього мусить бути в кожному селі комітет народної самооборони, створений чесними, відданими народній справі людьми. Хто вважає себе такою людиною, негайно берися до роботи, але роби так, щоб тобі вірили, тебе слухали та, однак, як тебе, так і твоїх найближчих помічників, не знали.

По-третє, щоб не вмерти з голоду сьогодні, треба діяти активно і рішуче. Це значить, що свій хліб треба брати з поля, з-під машини, з амбару, брати там, де береться, робити так, щоб брати було легко, багато і для ворогів непомітно. Це значить, що не сидіти, склавши руки, а робити так, щоб назад німецькі злодюги хліба нашого не відібрали. Для цього мало поховати його по ямах, але треба зуміти відібрати охоту будь-кому його по хатах забирати. Там, де є відділи Української Повстанчої Армії, з цим завданням впораються вони, але там, де цих

відділів нема, треба створити відділи народної самооборони, які візьмуть на себе виконання цього завдання. Такі відділи мусять бути в кожному селі, мусять бути озброєні всіма наявними видами зброї, від кулеметів починаючи і замашними кілками кінчаючи. Складатися вони повинні з небагатьох людей, але таких, що готові на все ради свого народу, ради своєї Батьківщини — України, ніхто взагалі в цей час не сміє бути боягузом, страхополохом, бо поки будемо всі сміливо, відважно й рішуче боротися за хліб і волю, то не виздохемо з голоду в чорній неволі. А що може бути страшнішим за голодну смерть? Що є в світі гірше від неволі?!

По-четверте, щоб не вмерти з голоду сьогодні, треба думати й завтра. Це значить, що мало забезпечити себе хлібом на одну зиму, а треба робити так, щоб забезпечити ним себе, своїх дітей, внуків, увесь свій рід на все життя. Ми не метелики і не пташки божі, щоб жити за правилом: «Дасть Бог день — дасть Бог пишу». Бог день то нам дасть, а за їжу наперед мусимо подбати самі. Тому кожен хай пам'ятає таке: лише в Українській самостійній соборній державі буде мати і хліб, і владу, і сім'ю, і волю. Тому кожен хай буде готовий перейти від оборони до генерального наступу. Хай кожен пам'ятає, що сьогоднішня все-народна самооборона — це школа бійців і командирів української національної революції, це шлях в щасливе, вільне, радісне майбутнє України.

СЕЛЯНИ! Всі, як один, об'єднавшись під гаслами Організації українських націоналістів, ставайте до самооборони. Нам ніхто не допоможе, коли не поможемо собі самі.

Хай живе Українська самостійна соборна держава — держава українських робітників, селян і трудової інтелігенції!

Хай живе українська національна революція — переможний шлях українського народу до волі і влади, розквіту і слави!

Хай живе Українська Повстанча Армія, що вже сьогодні стоїть на сторожі життєвих інтересів українського народу!

Хай живуть наші вірні союзники — поневолені народи всього світу! Хай живуть національні революції поневолених народів — передвісники і творці нової епохи в житті людства, епохи вічного миру, дружби, братерства, свободи і справедливості! Смерть німецькому націонал-соціалістичному імперіалізму! Смерть московському інтернаціонал-соціалістичному імперіалізму!

Смерть гітлерівцям і Гітлеру! Смерть сталінцям і Сталіну!

Смерть цепним псам імперіалістичних хижаків — мерзенним запроданцям і зрадникам свого народу! Смерть німецьким донощикам і вислужникам! Смерть сталінським озвірілим агентам — диверсантам і партизанам, що безцільними терористичними діями гонять український народ під німецькі кулі! Смерть братовбивцям Власовим і їм подібним організаторам «визвольних» армій і загонів, що, користаючись з безвихідного положення синів російського, українського і других народів, женуть їх на убій за лютого ката цих народів — Гітлера, за німецьку тюрму народів — «Нову Європу»!

Хай живе Організація українських націоналістів — організація кращих синів і дочок українського народу, політичний провідник українського народу і його революційний авангард!

Хай живуть українські селяни! Хай живуть українські робітники! Хай живе українська трудова інтелігенція! Хай живе у віках великий і непереможний український народ! Слава Україні! Героям слава!

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Серпень 1943 р.

ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 70, спр. 237, арк. 15—16.

(Далі буде)

(Закінчення див. на стр. 132).